

Hallituksen esitys Eduskunnalle opintokeskuslaiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi opintokeskuslaki, joka korvaisi vuodelta 1975 olevan opintokeskusten valtionavusta annetun lain.

Opintokeskusten nykyinen kokonaan menoperusteinen valtionapujärjestelmä muutettaisiin laskennalliseksi noudattaen pääosin valtionosuusuudistuksessa yleisesti noudatettuja periaatteita. Uudistuksessa on otettu huomioon opintokeskustoiminnan erikoisluonne, muun muassa niiden yksityinen omistuspohja. Samoin kuin valtionosuusuudistuksessa valtion ja opintokeskusten välinen kustannustenjakko säilyisi pääosin ennallaan. Uudistuksessa opinto-

keskusten omaa päätösvaltaa lisättäisiin huomattavasti ja menoperusteiseen järjestelmään liittyviä normi- ja lupamenettelyjä purettaisiin samalla.

Opintokeskusta ylläpitävillä sivistysjärjestöillä olisi edelleen mahdollisuus valtion talousarvion määrärahan rajoissa myönnettävään harjannanvaraiseen valtionapuun, jolla rahoitetaan järjestöjen kulttuuritoimintaa, tutkimustoimintaa ja kansainvälistä toimintaa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1994 alusta.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Opintokeskustoiminta

Opintokeskustoiminnan alkuna pidetään opintokerhotoimintaa, joka alkoi 1920-luvulla. Tästä opintokeskusten toiminta on laajentunut kerhojen ja kurssien ohjaajakoulutukseen, luentoihin ja kurssitoimintaan. Opintokeskusten neljästä työmuodosta voimakkaimmin on voimassa olevan lain aikana kehittynyt kurssitoiminta. Opintokerhotoiminnassa on sen sijaan ollut nousu- ja laskukausia.

Opintokeskuksia on nykyisin 10. Vuoden 1992 alussa yksi opintokeskus lopetti toimintansa. Opintokeskuksia ylläpitävät sivistysjärjestöt, joissa ovat jäseninä kaikki keskeiset yhteiskunnalliset, ammattiyhdistysliikkeen sekä vapaan kansalaistoiminnan järjestöt. Jäsenjärjestöjä on kaikkiaan noin 350. Eräillä opintokeskuksilla jäsenjärjestöjä on vain muutama ja enimmillään niitä on noin 60.

Opintokerhot ovat kansalaisten omatoimi-

seen opiskeluun perustuva opiskelumuoto. Ketkä tahansa viisi ihmistä voivat opiskelutarkoituksessa perustaa opintokerhon. Kerholaiset päättävät itse opintoaiheesta ja valitsevat kerholle opinto-ohjaajan, joka usein on yksi kerholaisista. Saadakseen valtionapua kerhon tulee ilmoittautumalla liittyä johonkin opintokeskukseen. Kerhon perustaminen ei edellytä opintokeskuksen jäsenjärjestön jäsenyyttä, vaikka niin usein onkin tilanne. Opintokerhot saavat valtionapua kerhokohtaisena, mikäli opiskelusta aiheutuu menoja. Vuodesta 1982 kerhot on valtionavun osalta jaettu niin sanottuihin perusvaltionavun ja korotetun valtionavun kerhoihin, joista jälkimmäisen valtionavun ehdot ovat tiukemmat. Useat korotetun valtionavun kerhot ovat tutkivia ja aineistoa tuottavia kerhoja.

Ohjaajakoulutus liittyy olennaisesti kerhotoimintaan. Koska kerhojen ohjaajat ovat usein koulutuksen amatöörejä, on ohjaajakoulutuksella haluttu parantaa kerhojen opinnollista

luonnetta ja tehostaa oppimista. Ohjaajia koulutetaan myös kurssitoimintaa varten.

Voimakkaaimmin kehittynyt toiminnan muoto on kurssikoulutus. Yleisimpiä ovat viikonvaihteeseen sijoittuvat kurssit. Kurssitoiminnan sisältö on vuosien varrella monipuolistunut. Yhteiskunnallisen ja ammattiyhdistyskoulutuksen osuus on laskenut ja erilaisten taidekurssien osuus kasvanut.

Opintokeskusten keskustoimistot sijaitsevat pääkaupunkiseudulla. Opintokeskuksilla on kuitenkin laajahko alueverkosto aluetoimistoinen ja työntekijöineen. Aluetoimistoja on nykyisin 58. Koko 1980-luvun aluetoimistojen määrää pyrittiin lisäämään erityisesti uusimpiin 1980-luvulla perustettuihin opintokeskuksiin, mutta tässä ei virkojen määrän jäädyttämisen vuoksi onnistuttu. Niinpä opintokeskusten erot tässä suhteessa ovat jääneet suuriksi, mikä

näkyi erityisesti niiden henkilöstömenojen määrässä. Päätoiminen henkilöstö oli suurimmillaan vuonna 1991, jolloin se oli 209. Vuoden 1992 säästötoimilla määrää supistettiin 199:een. Yli puolet henkilöstöstä on kouluttajia.

Opintokeskusta ylläpitävien sivistysjärjestöjen kulttuuritoiminta ei kuulu lakisääteisen valtionavun piiriin, vaan sitä on rahoitettu harkinnanvaraisella niin sanotulla järjestömäärärahalla, jossa opintokeskuksia ylläpitäville järjestöille on merkitty oma määräraha. Suurimmissa opintokeskuksissa on omat kulttuuri-osastonsa työntekijöineen, jotka vastaavat tästä toiminnasta. Toimintamuotoja ovat pääasiassa erilaiset kulttuuritapahtumat sekä taide- ja harrastusryhmien tukeminen.

Opintokeskustoimintaa kuvaavat tilastot vuodesta 1989 vuoteen 1992 sisältyvät seuraavaan taulukkoon.

Taulukko 1. Opintokeskustoiminta vuosina 1989—92

	1989	1990	1991	1992
Opintokerhoja	16 558	16 255	19 278	21 281
— osanottajia	156 192	157 012	179 101	193 507
— tunteja	*	360 628	416 533	467 224
Ohjaajakursseja	774	898	924	888
— osanottajia	16 107	16 902	17 832	17 820
— tunteja	10 343	13 136	13 476	13 656
Luentoja	7 391	7 613	7 640	8 272
— osanottajia	297 006	328 195	310 438	322 444
— tunteja	13 555	14 452	14 965	15 193
Kursseja	8 618	8 520	8 838	8 472
— osanottajia	216 462	202 370	205 712	197 412
— tunteja	118 987	144 004	144 896	137 387
* tieto puuttuu				

1.2. Opintokeskuslainsäädäntö

Opintokeskusten valtionavusta annettu laki (398/75) tuli voimaan vuoden 1976 alusta. Lailla ulotettiin valtionapu opintokerhojen lisäksi myös kurssi- ja luentotoimintaan. Lakia on sittemmin useita kertoja muutettu. Myös opintokeskusten valtionapua koskeva asetus on uudistettu kokonaan. Nykyinen opintokeskusten valtionavusta annettu asetus (16/91) tuli voimaan 15 päivänä tammikuuta 1991. Asetuksessa kevennettiin erityisesti toimintamuotoihin liittyvää asiakirjakäsittelyä.

Muutoksilla ei kuitenkaan ole puututtu itse valtionapujärjestelmään, joka on säilynyt menoperusteisena. Valtionapu yleismenoihin, lu-

ento- ja kurssitoimintaan sekä opinto-ohjaajakoulutukseen on 80 % kunkin toimintamuodon osalta laissa erikseen luetelluista menoista. Keskeisiä menolajeja ovat palkat sosiaaliturvamaksuineen, kalusto- ja opetusvälineiden, tilavuokrat ja tilaisuuksien ilmoittamiseen liittyvät menot. Keskimäärin kuusi tuntia päivää kohti kestävien kurssien osalta korvataan myös kurssilaitosten matkakustannukset tiettyyn määrään saakka. Ohjaajakoulutuksessa korvataan myös osallistujien majoituskustannukset. Opintokeskukset tuottavat huomattavan osan opintoaineistostaan, mutta nämä menot eivät oikeuta valtionapuun.

Menot koostuvat pääosin palkkamenoista. Välineistön ja tilakustannusten osuus kaikista

kustannuksista on pieni. Toimistot toimivat lähes kokonaan vuokratiloissa ja koulutustilaisuudet hajautetusti hyvin monenlaisissa tiloissa ympäri maata.

Valtionapuun oikeuttavien kustannusten yksityiskohtainen luettelo sekä siihen liittyvä valtionapuviranomaisen soveltama kustannusten kohtuullisuutta koskeva käytäntö ovat tehneet järjestelmästä hyvin mutkikkaan ja paljon paperisotaa vaativan sekä opintokeskuksissa että hallinnossa. Koska valtionavun ulkopuolelle jää osa kustannuksista ja koska osaan kustannuksia valtionapu maksetaan vain normin mukaiseen määrään, todellinen valtionapuprosentti on selvästi alempi kuin 80, keskimäärin noin 65—70 prosenttia. Yksittäisten koulutustilaisuuksien kohdalla valtionavun merkitys vaihtelee suuresti. Valtionavun todellista tasoa on tarkasti vaikea selvittää, koska osa toiminnan todellisista kustannuksista valtionavun ulkopuolisina ei näy opintokeskusten, vaan jäsenjärjestöjen tilinpäätöksissä. Opintokeskusten piirissä tehty suppea selvitys osoittaa kustannusten vaihtelevan erittäin paljon. On kustannuksiltaan hyvin halpoja opintotilaisuuksia, joissa valtionapu kattaa lain mukaisen osuuden menoista, ja toisaalla tilaisuuksia, joissa palkkioiden normituksen, opetusvälineiden ja -materiaalien kalleuden ja valtionavun ulkopuolisten menojen vuoksi tilaisuuden todellinen valtionapu jää 10—20 prosenttiin.

Opintokerhojen valtionapu on koko ajan ollut laskennallinen, sillä kerholle on myönnetty kerhokohtainen valtionapu eikä todellisten menojen mukaan. Kerhot on vuonna 1982 ryhmitelty kahteen ryhmään eli perusval-

tionavun ja korotetun valtionavun kerhoihin. Perusvaltionavun kerhon valtionapu oli suurimmillaan vuonna 1991 380 markkaa ja korotetun valtionavun kerhon 800 markkaa. Vuonna 1992 määriä on alennettu 350 ja 750 markkaan ja vuonna 1993 300 ja 700 markkaan.

Opintokeskusta ylläpitävät sivistysjärjestöt ovat saaneet kulttuuritoimintaansa harkinnanvaraista valtionapua niin sanotusta järjestöjen vapaan sivistystyön määrärahasta, jossa näille järjestöille on varattu oma määräraha. Suurimmillaan se oli vuonna 1991 11 miljoonaa markkaa. Vuonna 1993 avustus on 8,8 miljoonaa markkaa.

Sivistysjärjestöjen kulttuuritoiminnan sisällyttämistä valtionavun piiriin ja valtionapujärjestelmän laskennallisuutta on selvitetty 1980-luvun alussa järjestöllisen sivistystyön toimikunnassa (Komiteanmietintö 1983:40) sekä sen jälkeen järjestöllisen sivistystyön valtionaputyöryhmässä (Opetusministeriön työryhmien muistioita 1987:13). Edellinen esitti laskennallista tuntiin pohjautuvaa järjestelmää, jonka ulkopuolelle harkinnanvaraisin avustuksin tuettavaksi olisivat jääneet vain kulttuuritapahumat.

Vuonna 1993 opintokeskusten valtionapua on leikattu yli 19 % edellisestä vuodesta. Eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1993 rahoitusta koskevista järjestelyistä annetulla lailla (1679/92) valtionapua ei myönnetä ohjaajakoulutukseen ja luentotoimintaan.

Opintokeskusten sekä sivistysjärjestöjen valtionavun kehitys ilmenee seuraavasta taulukosta:

Taulukko 2. Opintokeskusten ja sivistysjärjestöjen valtionavun kehitys vuosina 1989—93 (milj.mk)

	1989	1990	1991	1992	1993
Opintokeskustoiminnan kokonais-					
valtionapu	57,1	64,6	72,8	74,68	60,0
— siitä yleismenot	23,0	27,8	31,0	28,8	28,45
— ohjaajakoulutus	3,3	3,4	3,88	3,7	0,4
— opintokerhot	6,8	6,4	7,33	7,5	7,2
— luennot	2,27	2,6	3,27	3,5	0,2
— kurssit	21,63	24,3	27,33	28,1	24,0
— kokeilu	0,1	0,1	—	—	—
Sivistysjärjestöjen kokonaisvaltionapu	14,8	15,8	19,6	15,4	14,3
— siitä opintokeskusta ylläpitävät sivistysjärjestöt	9,1	9,4	11,0	9,7	8,8

1.3. Ehdotetut muutokset

Opintokeskusten valtionavusta annettu laki ehdotetaan muutettavaksi opintokeskuslaiksi. Opintokeskusten pääasiallinen tehtävä olisi edelleen yleissivistävä opintotoiminta. Sen keskeisiä alueita olisivat muun muassa yhteiskunnallinen opintotoiminta, erilaisen vapaaehtoistoimintojen ja edunvalvontatoiminnan opinnollinen tukeminen sekä sivistys- ja kulttuuriharrastuksiin osallistumisen tukeminen. Kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen kansainväliseen vuorovaikutukseen osallistumista on enenevästi tarpeen tukea opintotoiminnan keinoin.

Opintokeskustoiminta rakentuu edelleen erilaisten kansalais- ja intressiryhmien oikeuteen organisoida omista arvoistaan ja tarpeistaan lähtevää sivistystyötä, jonka tarkoituksena on vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa, edistää erilaisten ihmisryhmien osallistumista yhteiskunnan toimintaan sekä tukea aikuisten henkistä ja sosiaalista kasvua. Opintokeskustoiminta edustaa paikallistasolle hajautettua, joustavaa opintotoimintaa, jonka merkitys on kasvamassa yhteiskunnan muuttuessa aiempaa selvemmin keskitetystä hajautettuun ja paikalliseen päätösvaltaan pohjautuvaksi. Moniarvoisuutta ja arvopohjaisuutta painottavana koulutuksen muotona opintokeskuksilla on mahdollisuus keskittyä kysymyksiin, joissa toimintoja pohditaan sekä tiedollisin että eettisin perustein.

Opintokeskustoiminta edustaa niin sanottua järjestöllistä sivistystyötä, johon kuuluu opintokeskuksen järjestöllinen omistuspohja. Opintotoiminta tapahtuu sekä opintokeskuksen itse järjestämänä ja organisoimana tai yhteistyössä järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Opintokeskuksen oma osuus koulutustoiminnassa vaihtelee opintokeskuksittain ja saman opintokeskuksen sisällä. Suurimmilla jäsenjärjestöillä on omat koulutusorganisaationsa, jotka varsin itsenäisesti hoitavat koulutusta. Toisaalta mukana on paljon pieniä jäsenjärjestöjä, joiden mahdollisuudet oman koulutuksen järjestämiseen ovat rajoitetut ja jolloin opintokeskuksen panos voi olla merkittävä. Opintokeskusten itse ilman jäsenjärjestöjä organisoima toiminta on lisääntymässä.

Opintokeskustoimintaan olennaisena kuuluva opintokerhotoiminta muodostaa kansalaisten omatoimiseen opiskeluun perustuvan toimintamuodon, jonka kaltainen ryhmäopiskelun malli on uudelleen nostamassa merkitystään. Opintokerhotoimintaan panostaminen

edellyttää kuitenkin sen opinnollisen luonteen korostamista ja toimintaa kohtaan esitettyjen epäilyjen hälventämistä. Tästä syystä opintokerhojen muodostamista koskevia reunaehtoja on tarkoitus tiukentaa, joka voi kuitenkin tapahtua vain opintokeskusten omin toimin. Samalla siirtyminen myös opintokerhojen kohdalla tuntikohtaiseen valtiosuuteen nostaa useimpien opintokerhojen valtionapua, mutta pudottaa kerhojen määrää.

Nykyinen laki mahdollistaa ammatillisen koulutuksen järjestämisen, mikä on kuitenkin ollut hyvin vähäistä ja pääasiassa täydennyskoulutusta. Ammatillisen koulutuksen järjestäminen samoin kuin opintoiminnan järjestäminen maksullisena palvelutoimintana olisi ehdotuksen mukaan mahdollista. Niiden osuus jäänee myös tulevaisuudessa varsin pieneksi, joskin jaottelu yleissivistävien ja ammatillisten opintojen kohdalla on menettämässä merkitystään ja näkyy enemmänkin organisaatioiden ja suunnitelmien tasolla kuin ihmisten opiskelua koskevilla päätöksillä ja valinnoilla.

Opintokeskuksen oikeudesta valtiosuuteen päättäisi edelleen valtioneuvosto ylläpitämisluvassa. Normi- ja lupahallinto ovat tähän saakka liittyneet lähinnä menoperusteiseen valtionapujärjestelmään ja poistuu uudessa järjestelmässä. Toimintamuotojen osalta ei ole enää tarpeen yksityiskohtaisesti säätää osanottajia ja tilaisuuksien kestoa koskevista asioista. Valtiosuudella tuettavan toiminnan vähimmäisehdoista on kuitenkin tarpeen säätää asetuksella.

Ehdotettu laskennallinen valtiosuusjärjestelmä jakaantuisi kahteen osaan: opintokerhotoiminnan ja muun opintoiminnan saamaan valtiosuuteen. Myös opintokerhotoiminnan osalta on osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi siirtyä tuntiperusteiseen valtiosuuteen nykyisen kerhokohtaisen sijasta. Opintokeskustoiminnan piirissä pidetyistä tunneista kuitenkin noin kaksi kolmasosaa kertyy opintokerhotunneista, jotka myös kustannuksiltaan ovat muuta toimintaa huomattavasti halvempia. Näin yhtenäinen tuntisuorite, jossa myös kerhotunnit olisivat mukana, vaikuttaisi paljon suoritteiden hintaan ja vääristäisi opintokeskusten keskinäisiä eroja. Kerhojen ja muun opintotoiminnan valtiosuus myönnettäisiin siis erikseen, vaikka molempien kohdalla valtiosuuden laskennallisena yksikkönä olisi tunti.

Sivistysjärjestöjen sivistys- ja kulttuuritoimintaa sekä tutkimus- ja kansainvälistä toimin-

taa rahoitettaisiin edelleen harkinnanvaraisen valtionavun turvin.

2. Esityksen vaikutukset

Opintokeskusten organisatoriseen asemaan ei ehdoteta muutoksia, koska sivistysjärjestöjen muu toiminta jäisi lakisääteisen valtionosuuden ulkopuolelle. Sivistysjärjestöjen koko toiminnan sisällyttämistä samaan lakiin on valmistelutyön aikana pohdittu. Tämän toiminnan osalta laskennallisuuteen liittyvät seikat ovat vielä opintokeskustoimintaa monimutkaisempia eikä myöskään edellytyksiä lakisääteisten valtionosuusmenojen lisäämiseen ole. Näistä syistä harkinnanvarainen valtionavustus on edelleen tarkoituksenmukaisempi rahoitusjärjestelmä. Samalla sillä voidaan paremmin kuin laskennallisella järjestelmällä tukea sellaisia opintotoimintaa tukevia uusia toimintamuotoja kuten tutkimustoimintaa ja kansainvälistä toimintaa.

Opintokeskusten ylläpitäjinä voisivat toimia edelleen vain yksityisoikeudelliset suomalaiset yhteisöt.

Ehdotettu valtionosuusjärjestelmä ei enää erottele valtionosuus- ja muuta henkilöstöä. Henkilöstön osalta vaadittaisiin vain, että opintokeskuksessa tulee olla opintojohtaja. Muusta henkilöstöstä päättäisi opintokeskus itse.

Opintokeskuksille on myönnetty valtionapuna 80 prosenttia erikseen yleismenoihin, ohjaajakoulutukseen, luento- ja kurssitoimintaan kussakin kohdassa tyhjentävästi lueteltuihin menolajeihin. Opintokerhotoiminnan valtionapu on kerhokohtainen. Menolajikohtainen valtionapu on merkinnyt käytännön valtionosuuden jäämistä laissa mainittua 80 prosenttia pienemmäksi. Valtionosuuden perusteena on pidetty valtionosuusuudistuksessa omaksuttua periaatetta, jossa valtion ja kuntien välinen kustannustenjakoa on sektorikohtaisen ja yleisen valtionavun yhteisellä määrällä säilytetty ennallaan. Yksityiseen omistuspohjaan nojautuvassa toiminnassa ei ole olemassa toista kunnan kaltaista julkisyhteisöä, jonka saamalla yleisellä valtionosuudella ja verotuloilla pääosin rahoitetaan valtionosuuden ylittävä osuus kustannuksista. Opintokeskustoiminnassa valtionosuuden ylittävät kustannukset katetaan pääosin opiskelijoilta perittävillä maksuilla. Jä-

senjärjestöjen maksuosuus vaihtelee suuresti ja kohdistuu usein suoraan osanottajamaksujen alentamiseen tai korvaamiseen.

Laskennan pohjana on käytetty vuosia 1991 ja 1992 viimeisten tarkkojen kustannustietojen takia. Opintokeskustoiminnan kaikki kustannukset olivat vuonna 1991 noin 105,4 miljoonaa markkaa ja 1992 noin 103,8 miljoonaa markkaa, josta opintokerhojen kustannukset olivat noin 9 miljoonaa markkaa. Valtionapu oli vuonna 1991 72,8 miljoonaa markkaa ja vuonna 1992 74,7 miljoonaa markkaa. Se muodosti kaikista menoista kyseisinä vuosina 69 ja 72 prosenttia. Vuotta 1993 koskevien väliaikaisten säästötoimien vuoksi vuoden 1993 valtionapu muodostaa vain noin puolet kokonaiskustannuksista. Valtionosuusuudistuksen periaatteiden mukainen kustannuspohjan laventaminen merkitsee vuoden 1991 tasolla noin 21 miljoonan markan lisäystä. Tästä noin seitsemän miljoonaa markkaa johtuu eläkemaksujen sisällyttämisestä menopohjaan.

Korottamalla vuoden 1991 kustannuksia indekseillä saadaan todennäköiseksi vuoden 1994 kustannuspohjaksi noin 105 miljoonaa markkaa ilman opintokerhojen kustannuksia. Kustannuspohjan laventamisesta johtuen valtionosuusprosentti muuhun kuin kerhotoimintaan alenee 64 %:iin.

Opintokerhotoimintaan myönnettäisiin valtionosuutta nykyisessä suhteessa eli noin seitsemän miljoonaa markkaa. Aikaisempien opintokerhoja koskevien toimintatilastojen mukaan opintokerhokohtaisia tunteja on ollut yli 400 000. Opintokerhotoimintaa on kuitenkin tarkoituksenmukaista kehittää panostamalla kerhojen opinnollisuuteen, mikä antaa samalla mahdollisuuden korottaa kerhokohtaista valtionosuutta, mutta kerhotuntien määrä laskisi. Kerhotoiminnan pedagoginen tukeminen muodostuu tulevaisuudessa entistä tärkeämmäksi opintokeskuksen toiminnassa. Yleismenojen jakaantuessa laskennallisessa järjestelmässä muun toiminnan yksikköhintaan on pelättävissä, että kerhotoiminnan tukemiseen ei sijoiteta. Tämän vuoksi opintokerhotoiminnan tukemiseen on tarpeen osoittaa resursseja suoraan opintokerhojen valtionosuudesta, jolloin opintokeskuksen on mahdollista käyttää kerhotoimintaan tarkoitettua osuutta myös kerhotyön kehittämiseen. Opintokerholle tulevasta osuudesta ei määrättäisi yhtenäisesti, vaan se voisi muotoutua opintokeskuskohtaisesti. Opinto-

keskusten ratkaisulla olisi kuitenkin vaikutusta seuraavien vuosien tuntimäärää jaettaessa.

Muuhun opintotoimintaan myönnetään valtionosuutta opetustuntien määrän perusteella. Yksikköhinnat on tarkoitettu samalla tavalla kuin valtionosuusuudistuksessa määrätä toteutuneiden kustannusten perusteella joka neljäs vuosi ja välivuosina kustannusten sekä toiminnan laadun ja laajuuden muutoksilla tarkistettuina. Laskentaperusteina olisivat siis vuoden 1992 kustannukset ja opetustunnit. Yksikköhinta määrättäisiin kaikille opintokeskuksille samaksi ilman porrastusta. Siirtymävaiheessa syntyviä suuria muutoksia opintokeskusten kesken on tarkoitettu tasoittaa lisäavustuksilla, joiden osuus voisi ensimmäisinä vuosina olla suurempi ja pienentyä vuosien kuluessa.

Yksikköhinnan määräämisperusteen muodostaisi opetustunti, joiden määrän valtionapuviranomaisena vastaisuudessa toimiva opetusministeriö vahvistaisi vuosittain. Tuntien vahvistamisperusteista säädettäisiin asetuksella. Keskeisiä perusteita olisivat aikaisempina vuosina toteutuneiden opetustuntien määrä ja toimintaa koskevat suunnitelmat, toiminnan luonne sekä toiminnan tuloksellisuus eli taloudellisuus, tehokkuus ja vaikuttavuus, joiden painoarvoa suoritteiden määräämisessä voidaan kasvattaa tuloksellisuuden arviointikriteerien kehittyessä pääosin opetushallituksessa tehtävän työn pohjalta.

Siirtyminen menoperusteisesta järjestelmästä laskennalliseen järjestelmään aiheuttaa alkuvaiheessa suuria muutoksia yksittäisten opintokeskusten kesken. Laskennallisen valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on kannustaa toiminnan taloudellisuuteen. Opintokeskusten välillä olevien erojen taustalla on kuitenkin myös muita syitä. Uusimpien opintokeskusten henkilöstörakenne on tiukkojen henkilöstörajoitusten takia laskennallisuuden kannalta edullisempi kuin aiemmin perustettujen, joilla aluetuomistoverkosto merkitsee erityisesti suurempia

henkilöstömenoja. Alueverkoston olemassaoloa ja sen laajentamista on kuitenkin pidetty opintokeskustoiminnan tärkeänä kehittämiskohteenä toiminnan alueellisen hajauttamisen tukemiseksi. Aluetyöntekijät on myös nähty tärkeinä toiminnan laadun turvaamisessa.

Laskennallinen valtionosuusjärjestelmä pelkistettynä on myös omiaan suosimaan toimintaa, jossa paljon suoritteita saadaan suhteellisen pienin kustannuksin. Erilaisten pienten erikoisryhmien koulutustarpeet voivat tällöin vaarantua. Toisaalta järjestöllisen opintotoiminnan luontaiset toimintaympäristöt vaihtelevat suuresti. Myös ruotsinkielinen opintokeskus työskentelee alueella, jossa opetustuntien määrä jää suhteellisen vähäiseksi. Näin valtionosuuden määräytymisperusteisiin on vaikuttamassa myös sellaisia tekijöitä, joita on perusteltua ottaa huomioon valtionosuutta määrättäessä. Tämä otettaisiin huomioon tuntimäärää vahvistettaessa.

Valtionosuusjärjestelmään liittyvät maksatus-, muutoksenhaku- ja muut valtionosuusmenettelyä koskevat säännökset noudattavat valtionosuusjärjestelmässä omaksuttuja periaatteita.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkатыönä opetusministeriössä. Valmistelua on koordinoitu muun valtionosuusuudistuksen kanssa opetusministeriön asettamassa työryhmässä. Valmistelutyössä on oltu yhteydessä opintokeskusten keskuudessaan valitsemaan valmisteluryhmään ja myös kaikkiin opintokeskuksiin sekä opetushallitukseen. Laskelmat on tehty pääosin opetushallituksessa.

Esityksestä on saatu lausunnot valtiovarainministeriöltä, opetushallitukselta, Vapaan Sivistystyön Yhteisjärjestöltä sekä kaikilta opintokeskuksia ylläpitäviltä sivistysjärjestöiltä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Opintokeskusten tehtävänä olisi edelleen järjestää ja organisoida opintotoimintaa sen eri muodoissa itse tai yhdessä ylläpitäjäyhteisöön kuuluvien jäsenjärjestöjen ja yhdistysten kanssa. Samoin opintokeskus huolehtisi opintotoiminnan organisoimisesta ja sen saamasta valtion tuesta. Toiminta olisi luonteeltaan järjestöllistä sivistystyötä. Opintokeskustoiminta perustuisi edelleen moniarvoisuutta korostavaan näkemykseen. Moniarvoisuus toteutuu siten, että maassa on useita eri opintokeskuksia, jotka järjestävät opintotoimintaa tukeutumalla taustajärjestöjensä aatemaailmaan ja tavoitteisiin. Pohjoismaisen kansansivistysperinteen mukaisesti nämä toiminnot muodostavat kansalaisyhteiskunnalle olennaisen näkemysten kirjon, jossa kansalaisilla on oikeus ja mahdollisuus osallistua omia tavoitteitaan ja katsomustaan vastaavaan opintotoimintaan. Tarkoituksena opintokeskus rinnastetaan muihin julkisen valvonnan alaisiin aikuisoppilaitoksiin, mitä ei kaikissa tilanteissa viime vuosina ole tunnustettu ja joka on jopa aiheuttanut tiettyjä etujen menetyksiä.

Koulutuksen eri muodoista säädettäisiin asetuksella. Tämä tarkoittaisi lähinnä nykyisen opinto-ohjaajakoulutuksen, luentotoiminnan ja kurssitoiminnan tyypistä koulutusta, joskaan nykyisen kaltaista toimintamuotojen erottelua ei enää tarvita. Myös etäopetus olisi mahdollista. Valtionosuudella tuettavan toiminnan vähimmäiskestosta säädettäisiin samoin asetuksella.

2 §. Opintokeskukset voisivat järjestää myös ammatillista koulutusta, joka olisi lähinnä ammatillista täydennyskoulutusta. Myös ammatillinen peruskoulutus olisi mahdollista siitä erikseen annettujen säännösten mukaisena. Käytännössä tämä tulisi kyseeseen lähinnä ammatillisen koulutuksen yleissivistävien opintojen muodossa, mikä on myös muissa aikuisopiskelumuodoissa tehty mahdolliseksi. Myös opintokeskukset voisivat olla mukana niin sanottujen näyttökokeisiin perustuvien ammatillisten aikuistutkintojen järjestämisessä. Ammatillinen koulutus tulee olemaan täydennyskoulutusta ja erilaisia täydentäviä opintoja lukuun ottamatta

kuitenkin opintokeskuksissa poikkeuksellista. Opintokeskukset ovat selvästi yleissivistävä aikuiskoulutusmuoto.

Opintokeskus voisi myös järjestää tutkimus-, kokeilu- ja palvelutoimintaa, joka läheisesti liittyy tai tukee opintotoimintaa. Näitä ja koulutusta olisi mahdollista järjestää myös maksullisena palvelutoimintana.

3 §. Opintokeskuksen ylläpitäjinä olisivat edelleen rekisteröidyt suomalaiset yksityisoikeudelliset yhteisöt tai säätiöt. Ylläpitämisluvalla tarkoitettaisiin tässä laissa valtioneuvoston myöntämää lupaa tämän lain mukaiseen valtioneuvoston päätöksen mukaiseen opintokeskukseen ei ole suojattu eikä kansalaisjärjestöpohjaisen toiminnan osalta voida puuttua järjestöjen oikeuteen järjestää opintotoimintaansa millaisin muotoin tahansa. Jos toimintaan halutaan valtioneuvoston myöntämää lupaa, se määräytyy tämän lain mukaisena ja myös toiminta tulee järjestää tämän lain säännösten mukaisena. Ylläpitämisluvan sisällöstä säädettäisiin asetuksella ja sen olennaisesta muuttamisesta päättäisi opetusministeriö.

Valtioneuvosto voisi opintokeskuksen ylläpitäjää kuultuaan peruuttaa ylläpitämisluvan eli oikeuden tämän lain mukaiseen valtioneuvoston päätöksen mukaiseen pysyvään muutokseen sitä edellyttävät.

2 luku. Hallinto ja henkilöstö

4 §. Opintokeskuksella tulee olla johtokunta. Sellaisena voi toimia myös ylläpitäjäyhteisön hallitus tai muu hallintoelin. Hallintoelin voisi olla yhteinen myös jonkun muun aikuiskoulutusorganisaation, esimerkiksi kansanopiston vastaavan hallintoelimen kanssa.

5 §. Opintokeskuksen toiminnan yleisistä perusteista, hallinnosta ja muista tarpeellisista asioista määrättäisiin johtokunnan hyväksymässä johtosäännössä.

6 §. Opintokeskuksessa tulee ehdotuksen mukaan olla opintojohtaja, mutta muulla tavalla opintokeskuksen henkilöstön rakenteesta tai muista seikoista ei säädettäisi. Uuden valtioneuvostonjärjestelmän mukanaan tuoma oikeus päättää toiminnan muodoista nykyistä huomattavasti vapaammin edellyttää samoin kuin oppilaitoksissa toiminnan johtoon selvästi määrättyä vastuullista henkilöä.

3 luku. Valtionosuus ja -avustus

7 §. Ehdotuksen mukaan valtionapu opintokerhoille myönnettäisiin edelleen erikseen kuten nykyisinkin. Opintokerhotoimintaa ei ole näin liitetty mukaan muuhun laskennalliseen valtionosuuteen. Opintokerhotuntien määrä on opintokeskuksissa pidetyistä kaikista tunneista noin kaksi kolmasosa, kun taas osanottajamäärä on runsas 20 prosenttia. Kerhojen määrä vaihtelee opintokeskuksittain huomattavasti. Niinpä näin suuri opetustuntien määrä vaikuttaisi yksikköhintaan huomattavasti ja vääristäisi opintokeskusten välisiä suhteita.

Opintokerhon valtionosuuden yksikön muodostaisi opintokerhotunti, jonka yksikköhinnan ja tuntien määrän opetusministeriö määräisi vuosittain seuraavaa vuotta varten. Opintokerhon valtionosuuden ehdoista määrättäisiin asetuksella. Opintokerhojen valtionosuus olisi laskennallinen, mutta ei suoraan opintokerhotoiminnan kustannuksiin perustuva. Koska opintokerhotoiminnan pedagoginen ohjaaminen muodostuu tulevaisuudessa entistä tärkeämmäksi, tästä työstä sekä opintokerhotoiminnan muusta ylläpitämisestä aiheutuvia kustannuksia ei ole tarkoituksenmukaista upottaa muun opintotoiminnan tuntihintaan. Opintokeskus saisi käyttää kerhotoiminnan organisointiin ja kehittämiseen resursseja niin, ettei kerhon valtionosuuslaskelman mukaan tulevaa koko summaa ole tarpeen jakaa kerholle. Tavoitteena on, että opintokerho saisi opintokeskukselta pedagogista ja muuta ohjausta. Koska tuntikohtainen valtionosuus ja tuntien määrä kuitenkin määrättäisiin vuosittain, voitaisiin tilanne oikaista varsin pian, jos osoittautuisi, ettei opintokerhotoimintaan kohdistuva valtionosuus ohjautu riittävässä määrin kerhoille. Myös opintokeskusten keskinäinen kilpailu ohjaisi tilannetta.

8 §. Kunkin opintokeskuksen valtionosuuden laskennallinen pohja muuhun kuin opintokerhotoimintaan muodostuisi markkamäärästä, jossa kullekin vuodelle vahvistettujen opetustuntien määrällä kerrottaisiin opetustunnille määrätty yksikköhinta.

9 §. Valtionosuus opintokeskusten järjestämään opintotoimintaan myönnettäisiin laskennallisiin käyttökustannuksiin. Valtionosuusdistus perustuu valtionapuun oikeuttavien ja oikeuttamattomien kustannusten eron poistamiseen. Näin myös opintokeskusten kohdalla yksikköhintaan vaikuttavaa laskentapohjaa

laajennettaisiin. Vastaavasti valtionosuusprosentti laskisi. Koska myös opintokeskusten valtionosuuden taso on tarkoitus säilyttää nykyisellä tasolla, valtionosuusprosentti muodostuu laskentapohjan laajentamisesta johtuen 64 prosentiksi.

10 §. Laskentayksikkönä toimisi opetustunti, jolla tarkoitetaan vakiintunutta opetustunnin käsitettä eli 45 minuutin opetuskokonaisuutta. Opetusministeriö vahvistaisi vuosittain opintokeskuksittain valtionosuuden laskennan perusteena olevan opetustuntien määrän. Opintokeskustoiminnan piirissä on toimintoja, kuten erilaisia menetelmiä yhdistelevää opetusta, tutkivaa opiskelua ja niin edelleen, joiden osalta opetustunti ei parhaalla mahdollisella tavalla kuvaa toiminnan luonnetta. Opetustuntia parempaa kaikkea toimintaa kuvaavaa yhteistä laskentayksikköä ei ole kuitenkaan ollut löydettävissä. Siksi on tarkoituksenmukaista käyttää valtionosuuden perusteena sitä.

Valtionosuuden laskennan pohjana olevaa opetustuntien määrää opintokeskuksittain vahvistettaessa tuntimäärää ei vahvistettaisi mekaanisesti edellisen vuoden tai vuosien toteutuneiden opetustuntien perusteella. Toimintakertomuksiin pohjautuvien toteutumatietojen lisäksi perusteena käytettäisiin toimintasuunnitelmia. Tuntimäärässä otettaisiin huomioon myös erilaisten toimintojen vaatima panostus, koska esimerkiksi luentotunnin ja kurssitunnin taustalla oleva työmäärä on erilainen yksikköhinnasta riippumatta. Resurssien jaossa on myös tarpeen ottaa huomioon erilaisia pienryhmiä palveleva toiminta, teknisten välineiden käytöstä, hajautetusta toiminnasta tai esimerkiksi väestöpohjaltaan suppeampien kieliryhmien koulutuksesta aiheutuvat suuremmat kustannukset. Myös opintokeskusten erilaisista lähtökohdista johtuvat seikat voidaan ottaa huomioon. Tavoitteena ei ole mahdollisimman suurien suoritelmäärien määrääminen tai tavoittelemisen, vaan opintotoimintojen monipuolisuuden ja vaikuttavuuden lisääminen. Tuntien vahvistamisen perusteista säädettäisiin asetuksella.

Myös opintokeskusten osalta on tavoitteena luoda lähivuotina toiminnan tuloksellisuutta, taloudellisuutta ja vaikuttavuutta arvioiva järjestelmä. Tämän arviointijärjestelmän tuloksia voidaan vastaisuudessa käyttää hyväksi valtionosuuden laskentapohjaa määrättäessä. Uuden valtionosuusjärjestelmän käynnistysvaiheessa siihen on vielä vähän valmiuksia.

11 §. Opetustunnin hinta määrättäisiin toteutuneiden kustannusten perusteella joka neljäs vuosi. Opetustunnin hinnan pohjana olisivat hinnan määräämistä edeltäneen vuoden kaikkien opintokeskusten muut paitsi opintokertoista aiheutuvat kustannukset. Tämä kustannusten määrä jaettaisiin saman vuoden toteutuneilla opetustuntien määrällä ja yksikköhintaa tarkistettaisiin kuluvaan ja seuraavaan vuoden arvioidulla kustannustason sekä toiminnan laadun ja laajuuden muutoksella. Väli vuosina yksikköhintaa muutettaisiin kustannustason muutosten perusteella sekä ottaen huomioon sellaiset toiminnan laajuuden ja laadun muutokset, jotka aiheutuvat säännöksistä, viranomaisten päätöksistä tai valtion talousarviosta.

12 §. Perustamishankkeiden kustannuksia, lainojen hoitomenoja tai laskennallisia kustannuseriä ei oteta huomioon yksikköhintaa määrättäessä. Myös henkilöstökoulutuksesta ja muusta maksullisesta palvelutoiminnasta aiheutuvat erilliskustannukset jätetään ottamatta huomioon yksikkö hinnassa.

13 §. Pykälä sisältää tavanomaisen yksikkö hinnan tarkistussäännöksen.

14 §. Opintokeskuksille voitaisiin myös myöntää valtionavustusta kokeilutoimintaa varten. Opintokeskuksille voitaisiin myöntää avustusta myös erilaisia kehittämistehtäviä, toimintojen käynnistämistä tai koulutuksen monipuolistamiseen tähtääviä hankkeita varten.

Pykälä sisältää mahdollisuuden valtion talousarvion määrärahan rajoissa myöntää opintokeskukselle valtionavustusta toimitilojen hankkimista varten. Omien tilojen merkitys opintokeskustoiminnassa on kuitenkin pieni.

4 luku. Muut rahoitusta koskevat säännökset

15 §. Valtionosuusdistuksessa omaksutun linjan mukaisesti valtionosuusviranomaisena toimisi tulevaisuudessa opetusministeriö, jonka tulee saada opintokeskuksilta niiden toiminnasta ja taloudesta ministeriön määräämät tiedot.

16 §. Valtionosuus myönnettäisiin hakemuksetta opintokeskuksen ylläpitäjälle ja maksettaisiin kuukausittain. Koska järjestelmä on laskennallinen, ei hakemusta eikä lopputilityksiä tehdä eikä myöskään loppueriä makseta.

17 §. Opintokeskusten valtionosuuden keskeyttämistä koskevat säännökset ovat nykyisten säännösten mukaisia.

18 §. Pykälässä säädetään valtionosuuden pa-

lautusvelvollisuudesta niissä tapauksissa, jossa sitä on myönnetty aiheuttomasti sekä suorittamatta jääneen valtionosuuden maksamisesta.

5 luku. Erinäiset säännökset

19 §. Valtionosuutta koskevaan päätökseen sovelletaan oikaisuvaatimusmenettelyä, minkä jälkeen oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen voidaan hakea muutosta valittamalla muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain (154/50) mukaisesti. Muuta muutoksenhakujärjestelmää ei opintokeskuksissa ole tunnettu eikä siihen ole tarvetta. Ammatillisen koulutuksen säännökset, joissa noudatettaisiin soveltuvin osin ammatillisia oppilaitoksia koskevia säännöksiä, takaisivat muun muassa opiskelijoiden oikeusturvan.

20 §. Pykälä on tavanomainen kokeilusäännös.

21 §. Pykälässä on tavanomainen asetuk-senantovaltuus.

6 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

22 §. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994 ja lailla kumottaisiin nykyinen opintokeskusten valtionavusta annettu laki siihen myöhemmin tehtyine muutok-sineen.

23 §. Voimassa olevan lain säännöksiä sovellettaisiin ennen ehdotetun lain voimaan tuloa syntyneisiin käyttökustannuksiin, joiden mak-samaton osuus maksettaisiin viiden vuoden kuluessa.

Koska ehdotettuun valtionosuusjärjestel-mään siirtyminen aiheuttaa suuria muutoksia opintokeskusten valtionosuuden määrään, eh-dotetaan, että siirtymävaiheen avustuksena opintokeskuksille voitaisiin myöntää lisäavus-tusta valtion talousarvioon varatun määrära-han rajoissa.

24 §. Nyt toimivat opintokeskukset ovat saa-neet perustamisluvan. Nämä perustamisluvat olisivat voimassa edelleen ylläpitämislupina il-man eri hakumenettelyä.

25 §. Opintokeskusten palveluksessa olevan henkilöstön eläketurva on pääosin järjestetty eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeis-tä annetun lain (382/69) säännösten eli niin sanotun VAL-eläketurvan mukaan. Järjestel-män mukaan valtionapulaitosten henkilökun-

nan eläketurva määräytyy pääosin valtion eläkelain (280/66) säännösten mukaisesti. Tästä aiheutuvat eläkemeno ei kuulu valtion-apuun oikeuttaviin menoihin, vaan niiden kustannusosuus vähennetään valtionavusta.

Laskennallisessa valtionosuusjärjestelmässä ei ole mahdollista erotella valtionosuuteen oikeuttavaa ja muuta henkilökuntaa. Näin henkilöiden eläkeoikeutta ei enää voida määrätä nykyisin perustein. Pykälässä ehdotetaan, että opintokeskusten valtionavusta annetun lain piiriin kuuluva nykyinen valtionapuhenkilöstö säilyttäisi nykyisen eläkeoikeuden. Muun henkilökunnan samoin kuin uusien työntekijöiden eläketurva järjestettäisiin työntekijöiden eläkelain (395/61) eli TEL-järjestelmän mukaan.

Näin niillä opintokeskusten palveluksessa olevilla henkilöillä, joiden hoitama toimi on voimassa olevan lain mukaan hyväksytty valtionapuun oikeuttavaksi ja jonka työsuhte opintokeskukseen jatkuu ehdotetun lain voimaan tullessa, on oikeus eläkkeeseen samojen säännösten mukaan kuin valtion palveluksessa olevilla henkilöillä. Tämän eläketurvan rahoit-

tamiseksi opintokeskus maksaisi valtiokonttorille eläkemaksua, jonka suuruus on 25 prosenttia mainitun eläketurvan piiriin kuuluvien henkilöiden palkkasummasta. Pykälään sisältyvät säännökset eläkemaksujen maksamisen menetelmästä.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun lain nojalla on tarkoitus antaa opintokeskusasetus, johon tulisivat tarkemmat säännökset lain täytäntöönpanosta.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Opintokeskuslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Opintokeskusten tarkoituksena on edistää ja toteuttaa sivistystyötä järjestöissä ja yhteisöissä tavoitteena moniarvoisuuden turvaaminen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Opintokeskus toteuttaa tarkoitustaan sivistystyön valtakunnallisena aikuisoppilaitoksena järjestämällä itse sekä yhdessä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa aikuisten perussivistystä täydentäviä opintoja, yhteiskunnallista sekä kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan aikuisopiskelua sekä vapaa-aikaan, kulttuuriin ja persoonalliseen kasvuun liittyvää aikuiskasvatusta.

Opintotoiminnan erilaisista muodoista säädetään asetuksella.

2 §

Opintokeskus voi järjestää myös ammatillis-

ta perus- ja lisäkoulutusta niin kuin siitä erikseen säädetään.

Opintokeskus voi järjestää myös opintotoimintaan läheisesti liittyvää ja sitä tukevaa tutkimus-, palvelu- ja kokeilutoimintaa.

Opintotoimintaa sekä tutkimus-, palvelu- ja kokeilutoimintaa voidaan järjestää myös maksullisena palvelutoimintana.

3 §

Opintokeskuksen ylläpitäjänä voi olla rekisteröity suomalainen yksityisoikeudellinen yhteisö tai säätiö.

Luvan tämän lain mukaisen opintokeskuksen ylläpitämiseen myöntää valtioneuvosto. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että opintokeskus on sivistystarpeen vaatima. Ylläpitämisluvan muuttamisesta päättää opetusministeriö. Ylläpitämisluvan hakemista varten tarvittavista selvityksistä ja luvan sisällöstä säädetään asetuksella.

Valtioneuvosto voi ylläpitäjää kuultuaan pe-

ruuttaa ylläpitämisluvan, jos sivistystarpeen pysyvät muutokset sitä edellyttävät.

2 luku

Hallinto ja henkilöstö

4 §

Opintokeskuksen hallintoa varten ylläpitäjän on asetettava johtokunta. Johtokuntana voi toimia myös opintokeskusta ylläpitävän yhteisön tai säätiön hallitus tai muu toimielin.

5 §

Opintokeskuksella tulee olla johtosääntö, jossa määrätään toiminnan yleisistä perusteista, hallinnosta, hallintoelinten tehtävistä ja toimivallasta sekä muista asioista siten kuin asetuksella tarvittaessa säädetään. Johtosäännön hyväksyy johtokunta.

6 §

Opintokeskuksessa on opintojohtaja ja muuta tarpeellista henkilökuntaa.

3 luku

Valtionosuus ja -avustus

7 §

Opintokeskukselle myönnetään valtionosuutta asetuksella säädetyt ehdot täyttäviä opintokerhoja varten markkamäärä, joka saadaan kertomalla opetusministeriön kullekin vuodelle määräämä opintokerhotunnin hinta opintokeskukselle vahvistettujen opintokerhotuntien määrällä.

8 §

Opintokeskuksen vuotuinen valtionosuus muuhun kuin opintokerhotoimintaan lasketaan markkamäärästä, joka saadaan kertomalla opintokeskukselle vahvistettujen opetustuntien lukumäärällä opetustunnille määrätty yksikköhinta.

9 §

Opintokeskukselle myönnetään muuhun kuin opintokerhotoimintaan valtionosuutta 64 prosenttia 8 §:n mukaisesti lasketusta markkamäärästä.

10 §

Opetusministeriö vahvistaa vuosittain kun-

kin opintokeskuksen valtionosuuden laskennan pohjana olevan opintokerhotuntien sekä opetustuntien määrän. Tuntimäärien vahvistamisen perusteista säädetään asetuksella.

11 §

Opetusministeriö määrää opintokerhotunnin ja opetustunnin yksikköhinnan seuraavaa vuotta varten.

Opetustunnin yksikköhinta lasketaan joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltäneenä vuonna opintokeskusten toiminnasta aiheutuneet muut kuin opintokerhojen käyttökustannukset opintokeskusten saman vuoden toteutuneilla opetustuntien määrällä ja tarkistamalla näin saatu markkamäärä kuluvan ja seuraavan vuoden arvioidulla kustannustason sekä toiminnan laadun ja laajuuden muutoksella.

Muina kuin 2 momentissa tarkoitettuina vuosina opetustunnin yksikköhinaksi määrätään edelliselle vuodelle määrätty yksikköhinta tarkistettuna kuluvan ja seuraavan vuoden arvioidulla kustannustason sekä toiminnan laadun ja laajuuden muutoksella.

12 §

Opintokeskuksen opetustunnin yksikköhintaa laskettaessa käyttökustannuksiin ei lueta perustamishankkeista aiheutuneita kustannuksia, lainojen hoitomenoja, muusta kuin opintokeskuksen sisäisestä hallinnosta aiheutuneita kustannuksia, laskennallisia kustannuseriä eikä menoja, joihin saadaan valtionrahoitusta muun lain nojalla. Toiminnasta saatavia tuloja ei vähennetä yksikköhintaa määrättäessä.

Työnantajan henkilöstölleen ostamasta aikuiskoulutuksesta ja muusta maksullisesta palvelutoiminnasta aiheutuvia erilliskustannuksia ei oteta huomioon yksikköhintaa määrättäessä.

13 §

Milloin kustannustaso on olennaisesti muuttunut siitä tasosta, jonka perusteella opetustunnin yksikköhinta on määrätty, opetusministeriö voi tarkistaa yksikköhinnan kalenterivuoden päätyttyä kustannustason muutosta vastaavaksi.

14 §

Opintokeskukselle voidaan toiminnan kehittämiseksi järjestettävää kokeilua, toimintaan liittyviä tarpeellisia erityistehtäviä ja toiminnan käynnistämistä varten tai koulutustarjonnan

monipuolisuuden turvaamiseksi myöntää valtionavustusta valtion talousarviossa osoitettujen määrärahojen rajoissa.

Valtion talousarvioon tarkoitukseen varustusta määrärahasta opintokeskukselle voidaan myöntää valtionavustusta toimitilojen hankkimista, laajentamista, perusparantamista ja varustamista varten.

4 luku

Muut rahoitusta koskevat säännökset

15 §

Valtionapuviranomainen on tässä laissa tarkoitetuissa asioissa opetusministeriö.

Opintokeskuksen tulee toimittaa tarvittavat tiedot toiminnastaan ja taloudestaan sen mukaan kuin opetusministeriö määrää.

16 §

Käyttökustannusten valtionosuus myönnetään hakemuksetta opintokeskuksen ylläpitäjälle.

Valtionosuus maksetaan tilivuoden alusta lukien kuukausittain yhtä suurina erinä viimeistään kunkin kuukauden 11 päivänä.

17 §

Jos opintokeskus ei täyty säädettyjä ehtoja tai jos sen toiminnassa ilmenee epäkohtia, joita ei huomautuksista huolimatta korjata asetetussa määräajassa, opetusministeriö voi keskeyttää valtionosuuden maksamisen toistaiseksi joko kokonaan tai osaksi.

Jos valtionosuuden maksaminen opintokeskukselle on keskeytetty, voi valtioneuvosto opetusministeriön esityksestä opintokeskuksen ylläpitäjää kuultuaan peruuttaa opintokeskuksen ylläpitämisluvan.

18 §

Saamatta jääneen etuuden suorittamiseen, perusteettoman edun palauttamiseen sekä niitä koskevaan suoritusvelvollisuuden raukeamiseen noudatetaan, mitä kuntien valtionosuuslain (688/92) 22—24 §:ssä säädetään.

5 luku

Erinäiset säännökset

19 §

Opetusministeriön tämän lain tai sen nojalla

annetun asetuksen perusteella tekemään valtionosuutta tai -avustusta koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen tyytymättömällä opintokeskuksen ylläpitäjällä on oikeus kirjallisesti vaatia päätökseen oikaisua opetusministeriöltä kolmen kuukauden kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saa hakea muutosta siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään.

20 §

Kokeilussa voidaan opetusministeriön päätöksellä poiketa tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksistä siten kuin asetuksella tarvittaessa säädetään.

21 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

6 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

22 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1994.

Tällä lailla kumotaan opintokeskusten valtionavusta 30 päivänä toukokuuta 1975 annettu laki (398/75) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

23 §

Ennen tämän lain voimaantuloa syntyneiden käyttökustannusten rahoitukseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tämän lain voimaan tullessa maksamatta olevat valtionosuudet maksetaan vuosittain yhtä suurina erinä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulovuodesta.

Opintokeskus voi saada harkinnanvaraista lisäavustusta valtion talousarvion rajoissa kiellettien vähemmistöjen opintotoiminnan harjoittamiseen sekä kahden vuoden siirtymäkau-

tena tämän lain voimaantulosta tasoittamaan uudistuksesta aiheutuvia merkittäviä toiminnallisia muutoksia.

24 §

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan myönnetty opintokeskuksen perustamislupa on voimassa tämän lain mukaisena ylläpitämislupana.

25 §

Tämän lain voimaan tullessa opintokeskuksen palveluksessa olevalla henkilöllä, jonka oikeus eläketurvaan ennen tämän lain voimaantuloa opintokeskuksen palveluksessa on määräytynyt eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä annetun lain (382/69) mukaisesti, on opintokeskuksen palveluksessa oikeus eläkkeeseen valtion varoista soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin valtion palveluksessa olevalla henkilöllä. Samoin hänen

jälkeensä suoritetaan perhe-eläkettä kuten valtion palveluksessa olleen henkilön jälkeen.

Edellä 1 momentissa säädetyn eläketurvan järjestämisestä aiheutuvana kustannuksena opintokeskus on velvollinen suorittamaan valtiokonttorille neljännesvuosittain, kunkin vuosineljänneksen päättymistä seuraavan kuukauden loppuun mennessä, eläkemaksun, joka on 25 prosenttia mainitun eläketurvan piiriin kuuluvien henkilöiden palkkasummasta. Opintokeskuksen tulee vuosittain ilmoittaa valtiokonttorille sen antamien ohjeiden mukaan eläketurvan toimeenpanoa varten tiedot palveluksessaan olevasta mainitun eläketurvan piirissä olevasta henkilökunnasta.

Jos eläkemaksua ei suoriteta määräajassa, peritään valtiokonttorille vuotuista viivästyskorkoa 16 prosenttia. Eläkemaksut ja viivästyskorot saadaan periä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoihin annetussa laissa (367/61) säädetään.

Helsingissä 27 päivänä elokuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Opetusministeri *Riitta Uosukainen*

